

УДК 371.33:811

О.П. Кравець,
*Національний університет "Острозька академія",
м. Острог*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ АУДІОВАННЮ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

У статті розглядаються шляхи навчання аудіюванню іноземною мовою. Здійснена спроба також класифікувати труднощі, які виникають під час навчання цьому виду мовленнєвої діяльності.

© О.П. Кравець, 2009

In this article it is said about the ways of studying foreign language with the help of auding. There was also made an effort to clasify difficulties which appear during the process of learning this kind of language activity.

Аудіювання є однією з найактуальніших тем у сучасній методиці викладання іноземних мов, оскільки без аудіювання неможливе мовне спілкування, бо це процес двосторонній, а аудіювання – один із основних видів мовленнєвої діяльності. Взагалі, аудіювання як дія, що входить до складу усної комунікативної діяльності, використовується в будь-якому усному спілкуванні відповідно до виробничих, суспільних або особистих потреб.

Без оволодіння цим видом мовленнєвої діяльності неможливо вивчити іноземну мову і користуватися нею на тому рівні, який вимагає сьогодення.

На думку Ляховицького М.В., основним засобом навчання іноземної мови є мовне середовище, а всі інші засоби є допоміжними. Проведення заняття іноземною мовою з використанням аудіовізуальних засобів створює прототип іншомовного, наближає навчальний процес до умов справжньої комунікації [1].

Термін “аудіювання” був введений у літературу американським психологом Брауном. Аудіювання – це розуміння сприйнятої інформації на слух, яка передається засобами, в даному випадку, тієї чи іншої іноземної мови. Воно є і ціллю, і засобом навчання іноземної мови.

Аудіювання пов’язане з розумінням чужих думок і задуму, що лежить в основі вислову, припускає наявність достатньо високого рівня розвитку лексичних, граматичних і фонетичних автоматизмів. Тільки при такій умові увага слухачого може бути сконцентрована на змістові тексту [3].

У сучасній методиці прослідковуються два шляхи навчання аудіюванню. Для першого шляху аудіювання є ціллю навчання. Воно здійснюється на основі виконання спеціальних вправ. Прихильники другого шляху вказують на необхідність поєднання вправ з аудіювання з елементами говоріння, читання і письма. Для такого навчання передбачаються неспеціальні вправи. На сучасному етапі розвитку методичної науки вчені пропонують поєднати обидва ці шляхи і відноситись до аудіювання як до цілі і засобу вивчення іноземної мови. Таким чином система вправ для навчання аудіюванню повинна включати як спеціальні так і неспеціальні вправи. Детальніше зупинимось на такій класифікації вправ.

Спеціальні вправи націлені тільки на розвиток уміння аудіювання. Вони повинні займати небагато часу на занятті і проводитись регулярно. Такі вправи навчають студентів використовувати підго-

товлені мовленнєві вирази у мовному синтезі, пізнавати і розуміти відомі конструкції в різноманітному оточенні. Під час виконання таких вправ потрібно уникати власне перекладу. Вони можуть супроводжуватись аналізом, але це буде тільки логічний аналіз, що допоможе осмислити зміст почутого. Це можуть бути вправи, направлені на сприйняття загального значення висловів або на виділення окремих смислових груп, але завжди вони звертають увагу слухача на зміст інформації і проводяться лише на зв'язному матеріалі.

Неспеціальні вправи направлені на навчання не тільки аудіювання, але й через нього на говоріння, читання, письмо. Тобто ціль таких вправ: навчати аудіюванню з метою оволодіння іншими видами мовленнєвої діяльності. Зрозуміло, що аудіювання виступає у цьому випадку засобом навчання.

Тепер логічно перейти від шляхів навчання до його етапів. Отже, план роботи з кожним текстом для аудіювання мав би бути таким:

- 1) підготовка до прослуховування;
- 2) аудіювання тексту і перевірка його змісту;
- 3) спеціальні вправи на розвиток базових умінь;
- 4) неспеціальні вправи.

Підготовчими вправами можуть бути запитання до теми даного матеріалу для прослуховування, опрацювання окремих виразів, опорних структур, тощо. Далі триває безпосереднє прослуховування тексту і перевірка розуміння студентами його змісту. Після цього проводиться ряд *спеціальних* вправ. До них відносяться вправи, з допомогою яких можна розвивати уміння співвідносити частину і ціле в процесі слухового сприйняття, знаходити головну думку, основний зміст, розуміти ціле, незалежно від окремих важких для розуміння частин (слів і виразів), здогадуватись про значення окремих елементів на основі розуміння цілого, тобто використовувати мовну і логічну здогадку у процесі слухового сприйняття.

За спеціальними вправами ідуть *неспеціальні*. До них відносяться:

- 1) вправи для навчання сприйняттю діалогічного мовлення "збоку":
 - прослухайте діалог, побудуйте аналогічний до цієї ж теми;
 - прослухайте початок діалогу, придумайте його закінчення;
 - прослухайте діалог, перекажіть його у формі монологу (прокоментуйте його, опишіть одну з дійових осіб, підберіть до нього заголовок і поясніть його) і т.д.;
 - висловіть своє ставлення про почуте, прокоментуйте тему бесіди;
- 2) вправи для сприйняття діалогічного мовлення "за участю":
 - прослухайте ряд запитань, записаних на плівку. Дайте повні відповіді і відведені для цього паузи;
 - прослухайте початок діалогу (полілогу), продовжте його у парному режимі;

- 3) вправи для навчання сприйняттю монологічного мовлення:
- прослухайте текст, дайте повну відповідь на запитання до нього;
 - прослухайте текст, поясніть його головну думку;
 - прослухайте текст, складіть рецензію на нього, використовуючи наступний план: а) тема повідомлення, б) дійові особи, в) короткий виклад змісту, г) основна ідея, д) оцінка прослуханого.

Аудіювання – найважчий вид мовленнєвої діяльності. Під час навчання аудіюванню на іноземній мові є певні труднощі, які можна класифікувати так:

1) *обумовлені характером мовного матеріалу:*

Вправи, направлені на подолання такого роду труднощів (злиття звуків, їх редукція в ненаголошеній позиції), повинні проводитись у повних реченнях, де є можливість з'ясувати значення слова, яке спричиняє труднощі розуміння його значення, особливо в ненаголошеній позиції. Навчити студентів розрізняти слова, подібні за звучанням, краще всього, працюючи з невеликим текстом. Працювати над омонімами і багатозначними словами можна лише на матеріалі цього речення, а інколи тексту.

2) *пов'язані з мовною формою повідомлення:*

Подолання труднощів, пов'язаних з мовною формою повідомлення, тобто подолання труднощів розуміння тексту, що має невивчений мовний матеріал, повинно забезпечуватися формуванням умінь здогадуватись про значення нових слів, а також розуміти значення фраз і тексту в цілому, не дивлячись на наявність в ньому незнайомих елементів. При цьому, як свідчать дані експериментальних досліджень, максимальна кількість слів у фразі, сприйнятій на слух, досягає 10-12. Відповідно фраза для прослуховування не повинна мати більше слів. Уміння зрозуміти значення прослуховуваного тексту, не дивлячись на те, що в ньому є незнайомий мовний матеріал, формується за допомогою вправ, які навчають розумінню словосполучень, фраз і мікротекстів з невідомим мовним матеріалом.

Друга група труднощів на рівні мовного матеріалу пов'язана з тим, що, при ознайомленні з новими словами, граматичними явищами або мовними зразками, увага приділяється проблемі відтворення цього матеріалу, в той час як труднощі пізнання залишаються невідпрацьованими. Це призводить до того, що далеко не весь вивчений мовний матеріал студенти легко впізнають при читанні і аудіюванні. Отже, потрібно приділяти більше уваги саме пізнанню, а не відтворенню матеріалу.

3) *пов'язані зі змістом повідомлення:*

Градація труднощів щодо розуміння змісту текстів може виражатись в переході від цікавих до інформативних текстів. Необхідно звернути увагу на їх заголовки (Сахарова і Рабінович відносять їх до вербальних основ). Головне завдання заголовка – створити потрібну

спрямованість думки, повернути увагу до основної частини тексту, полегшити прогнозування. Заголовкам властиві такі функції: номінативна, інформативна, рекламна і експресивно-апеляційна [4].

Дві перші функції заголовків сприяють не тільки розумінню змісту, але і запам'ятовуванню послідовності викладу. З їх допомогою створюється загальне уявлення про тему повідомлення, дається установка на подальшу переробку інформації.

Бажання зрозуміти значення змусить слухача мобілізувати увагу, пам'ять, тобто активізувати психічну діяльність, щоб подолати труднощі. Ефективність навчання аудіюванню в першу чергу залежить від зацікавленості в розумінні тексту, що слухається. Результати досліджень свідчать про те, що краще розуміються і запам'ятовуються важкі, але змістовні тексти, ніж легкі, але примітивні. Отже, основна вимога до текстів для аудіювання – їх змістовність і цікавість.

4) *пов'язані з умовою пред'явлення повідомлення:*

Розуміння прослуханого при одноразовому відтворенні може забезпечуватись шляхом підключення інших полегшуючих чинників, які не порушують природу сприйняття на слух мовлення, як наприклад, зорова опора, знайомий голос і ін. Потрібно зазначити, що це твердження справедливе лише при виконанні вправ, що власне навчають аудіюванню. Пропонується використовувати наступні опори: текст (відбувається тренування внутрішньої мови, що необхідно для читання), анкета (увага концентрується на певних частинах тексту). Тексти-діалоги можна використовувати як приклад для складання діалогів за аналогією. В такому випадку текст пропонується прослухати 2-3 рази.

Особливу увагу слід звернути на опори і орієнтири сприйняття. Успішність аудіювання багато в чому залежить від того, які орієнтири має текст: чи є в ньому необхідні підказки і опори для запам'ятовування. Вербальні опори можуть бути представлені у вигляді ключових слів, мовних штампів, широко вживаних у розмовній мові, плану, різноманітних анкет, тощо.

Необхідно також звертати увагу на темп мовлення. Природний темп, навіть повільний, може здаватися спочатку досить швидким, і це стане серйозною перешкодою для розуміння. Подолання цієї важкої проблеми може бути здійснено при збереженні середнього темпу природної іноземної мови, але за умови, що для полегшення розуміння на початковому етапі допускається деяке уповільнення темпу за рахунок пауз між фразами. Такі паузи, не спотворюючи правильного малюнка інтонації фрази, не знижуючи абсолютного темпу мовлення, дають можливість аудиторі ліквідувати відставання у внутрішньому промовлянні.

Для прискорення темпу внутрішнього мовлення необхідно разом із слуханням тестів різної швидкості виконувати спеціальні вправи,

наприклад: триразове повторення за диктором фраз або коротких текстів, читання знайомого тексту за диктором у швидкому темпі і ін.

5) *пов'язані з джерелами інформації:*

Найпоширенішим і доступним адитивним джерелом інформації є магнітофонні записи. Вони дають можливість градувати труднощі сприйняття мовлення. Роботу з магнітофоном можна почати з прослуховування мови викладача. Потім перейти до слухання чужих голосів, спочатку чоловічих, потім жіночих і дитячих. Подача інформації може легко перериватись і в паузах здійснюватись контроль розуміння.

6) *що стосується безпосередньо слухачого:*

Уміле поєднання індивідуальної, фронтальної і групової роботи, об'єднання в парній роботі різних за підготовкою студентів, різноманітність цікавої форми контролю, коментування помилок з вказівкою на досягнуті успіхи сприятиме активізації розумової діяльності, підвищення інтересу до цього виду мовленнєвої діяльності, формування почуття особистої відповідальності за її результати.

Літератури

1. Гез Н.И., Ляховицкий М.В., Миролубов А.А. и др. Методика обучения иностранным языкам в средней школе: учебник. – М.: Высш. шк., 1982.
2. Мильруд Р.П. Навыки и умения в обучении иноязычному говорению. // Иностр. яз. в школе. – № 1, – 1999.
3. Раушенбах В.Э. Краткий обзор основных методов преподавания иностранных языков с 1 по 20 век. – М., 1991.
4. Сахарова Т.Е., Рабинович Ф.М., Рогова Г.В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение., 1991.
5. Смирнов А.А. Проблемы координации в области памяти // Возрастные и индивидуальные различия памяти: Сб. статей/ Под ред. А.А. Смирнова. – М. 1992.